

Borók Imre

Magyar huszárok Mexikóban

Százötven esztendővel ezelőtt háború dúlt Mexikó sokat szenvedett földjén. Ez a küzdelem egyszerre volt külső nemzetközi konfliktus (III. Napóleon francia császár hadakozott a mexikóiak ellen), belső polgárháború (mexikói liberálisok küzdöttek a konzervatívok ellen), ideológiai-vallási harc (katolikusok és vallástalanok viaskodtak), és államformák küzdelme (köztársaságpártiak harcoltak a monarchisták ellen) Ezekben a távoli harcokban vettek részt magyar huszárok, sőt hajdúkerületi önkéntesek is.

Egy sorsüldözött ország: Mexikó

Mexikó Új-Spanyolország néven, a hatalmas hispán gyarmatbirodalom része lett. Amikor Bonaparte Napóleon spanyol hadjárata miatt az anyaország végletesen meggyengült, a mexikói hazafiak tíz éves küzdelem árán, 1820-ban kivívták függetlenségüket.

Csak hogy a függetlenség még nem hozta el az olyannyira vágyott jólétet. Az utolsó spanyol tábornok, akit a gyarmatosítók kiküldtek Mexikóba, hogy verje le a függetlenségpárti felkelőket, egyszerűen fordított egyet a köpönyegén, és áttért a lázadók oldalára. Árulásának meg is lett a jutalma, kinevezette saját magát uralkodónak. Így lett Augustin Iturbide spanyol tábornokból, öfelsége Mexikó császára, I. Ágoston (1822-1823). Önkényes és pazarló uralmával mindenkit maga ellen fordított.

Antonio Lopez de Santa Anna tábornok nyolc hónap császári uralom után fellázadt az uralkodó ellen. Legyőzte, fogságba ejtette majd kivégeztette Iturbide császárt. Így ő lett az új Mexikói Köztársaság első elnöke. Ennek a hatalomváltásnak mindössze annyi lett a közvetlen következménye, hogy a Mexikó államától délre fekvő közép-amerikai területek, (a mai Guatemala és Belize, Salvador és Honduras, Nicaragua és Costa Rica, valamint Panama), elváltak az országtól. Így vesztette el Mexikó teljes akkori területének egyharmadát.

Santa Anna generális hatalomra jutásával sem lett jobb ám Mexikónak és a mexikóiaknak. Hol elzavarták őt, hol visszazerezte a hatalmát. Santa Anna 22 év alatt tizenegyszer!!! fordult meg az elnöki székben! Mindig csak a saját hatalma érdekelte őt. Tekintélyét külpolitikai kalandokkal és háborúkkal igyekezett megszilárdítani, többnyire sikertelenül. Harcolt a franciák ellen az ún. süteményháborúban. (1838-ban a Veracruz mexikói kikötővárosban partraszálló, éhes francia tisztek felfalták egy mexikói cukrász teljes árukészletét. Kártérítést követeltek a mexikóiak, majd háború tört ki a franciák ellen.) Itt vesztette el a generális az egyik lábát. Az amputált testrészt Santa Anna tábornok úr (bocsl!) konykban tartósította, majd Mexikóváros legnagyobb katedrálisában ünnepélyes keretek között, örök nyugalomra helyeztette, és kiállította, mint nemzeti ereklyét.

Az Egyesült Államok ellen vívott háborút lezáró, 1848-ban megkötött békében Mexikó kénytelen volt lemondani addigi területének kétharmadáról északon, az Amerikai Egyesült államok javára. (A mai Kalifornia, Nevada, Utah, Arizona, Colorado, Új-Mexikó és Texas amerikai államokról). Ez volt Mexikó Trianonja.

Azzal minden felelős mexikói politikus egyetértett, hogy reformokra van szükség. A mikéntje

volt kérdéses. A mérsékeltek szerint szabad és tiszta választások után gazdasági és társadalmi reformokat kellett bevezetni az országban. Az ország bevételeit az egyházi birtokok elvételéből, megadóztatásából növelték volna. Az egyházi javak államosítása mellett kimondták a kolostorok bezárását, a polgári házasságkötést s anyakönyvezést. Még a temetőket is államosították. Ennek a politikai tábornak volt a vezető alakja Benito Juarez (1806-1872). Ő lett Mexikó első indián származású elnöke. A zapoték indián törzsből származó volt kérdéses. A mérsékeltek szerint szabad és tiszta választások után gazdasági és társadalmi reformokat kellett bevezetni az országban. Az ország bevételeit az egyházi birtokok elvételéből, megadóztatásából növelték volna. Az egyházi javak államosítása mellett kimondták a kolostorok bezárását, a polgári házasságkötést s anyakönyvezést. Még a temetőket is államosították. Ennek a politikai tábornak volt a vezető alakja Benito Juarez (1806-1872). Ő lett Mexikó első indián származású elnöke. A zapoték indián törzsből származó

Miksa császár és felesége

zott, egy kis bennszülött faluban született, Mexikó középső részén. Eredeti őslakos neve azt jelentette: Saskeselyű, Aki az Égről Leszáll. Három éves korára teljesen árván maradt, és csak tizenkét esztendőskoriban tanult meg spanyolul. Szerzetesknél tanult, aztán jogot végzett. Ügyvédi vizsgát tett, majd hamarosan politikus lett. Santa Anna alatt száműzték. Mindössze 144 cm magas volt. Mexikó függetlenségének kikiáltása óta ő lett az ötvenedik kormány- és államfő az országban.

A konzervatívok elleneztek a reformokat. Szerintük elsősorban a hadsereget kellett volna megerősíteni, hogy visszazerezhessék az elvesztett területeket. A katonákat támogatta a római katolikus egyház is. Polgárháború tört ki, és három esztendőig harcolt a két tábor egymás ellen (1858-1861). Végül a mérsékeltek győztek, és bevonultak Mexikóvárosba. A konzervatívok külföldre menekültek, majd támogatókat kerestek Európában. Mivel Juarez vonakodott visszafizetni a Santa Anna alatt felgyülemlett adósságot, Spanyolország és Anglia, Franciaországgal együtt megtámadta a mexikói államot, 1862-ben. A konzervatívok arra biztatták őket, hogy állítsák vissza a császárságot.

Hogyan lett Miksa osztrák főhercegből Maximiliano mexikói császár?

Miksa főherceg volt Ferenc József osztrák császár legidősebb öccse. A két testvér jobban már nem is különbözhetett volna egymástól. A rosszmájú bécsiak szerint nem is Ferenc osztrák császár volt Miksa apja, hanem a Sasfiók, a reichstadt herceg, Bonaparte Napóleon egyetlen fia. Miksa 1832-ben született. Már 22 éves korában ő lett a Császári és Királyi Haditengerészet főparancsnoka. Átszervezte és modernizálta a flottát. Megalapította és fejlesztette a trieszti és a pulai hadikikötőt. Az ő kezdeményezésére tette meg első világméretű útját három esztendő alatt (1857-1859) az osztrák haditengerészet, a Novara nevű fregatt. Felépítette a csodálatos, három oldalról is tengerrel körbevett, Miramare nevű kastélyt Trieszt városa mellett. Miksa kitűnően írt és folyékonyan beszélt magyarul is.

Miksát bátyja, Ferenc József császár kinevezte a lázadó lombardiai olasz tartomány élére. Ekkoriban vette feleségül Sarolta hercegnőt, I. Lipót belga király lányát, 1857-ben. 1859-ben azonban Lombardia végleg elveszett az osztrákok számára. Ebben az időben keresték meg őt a mexikói konzervatívok, hogy legyen országuk uralkodója. Miután lemondott az osztrák császári trónörökös rangról, feleségével a Novara fregattal áthajózott Mexikóba. 1864. április 14-én indultak el, majd több mint hat hetes tengeri út után, 1864. május 28-án érkeztek meg az indiánok közé. Feleségét Mexikóban Carlotta néven emlegették.

Azért, hogy megkedveltesse magát újdonsült birodalma népe előtt, Miksa császár örökre fogadta és trónörökösnek nevezette ki elődje, Iturbide császár kiskorú leszármazottait, fiúunokáit. Santa Anna tábornokot pedig előléptette a mexikói birodalmi hadsereg marsalljává. Az utolsó mexikói azték indián uralkodó, Montezuma, egyenesági utódait grófi címmel ruházta fel.

Miksa császár dolgát Mexikóban nemcsak a nyelvi és a földrajzi viszonyok, a klíma és a különböző betegségek, a franciákkal szembeni rivalizálás, a pénzhiány befolyásolta, de az általános kiábrándulás is, melyet a mexikóiak ellenállása okozott. Emellett még az is nehézségeket jelentett, hogy óriási távolságokat kellett megtenniük, és hatalmas területeket kellett megszállniuk.

Miksa császár katonai támogatására nemzetközi koalíció szerveződött Európa-szerte. Majdnem egytucat országból érkeztek kalandorok és szerencsevadászok meg katonák Mexikóba, Több mint harmincnyolcezer francia katona szállt partira Veracruz mexikói kikötőben. Kolera és sárgaláz tizedelte meg soraikat. A Francia Idegenlégió egységei is megérkeztek az országba. 2000 légi-onista gyalogost hoztak át Afrikából. Nem kedvelték meg őket Mexikóban, ebben oroszlanrésze volt a „gerillavadász osztagnak”. Ezt az alakulatot maguk a mexikóiak is úgy ismerték, hogy „a Pokoli Különítmény”. Ez nem volt más, mint egy ötven lovasból álló, külön kis idegenlégió. Jórészt idegen kalandorok voltak és rablógyilkosok. Akadt köztük olyan fegyenc, akit az amerikaiak köröztek, voltak köztük egykori afrikai rabszolga-kereskedők, itáliaiak, akiket halálra ítélt a maffia. Sőt volt köztük kiskorú leány elcsábításáért elítélt egykori holland lelkész is.

Francia intervenció Mexikó ellen

Miksa császár katonai támogatására nemzetközi koalíció szerveződött Európa-szerte. Majdnem egytucat országból érkeztek kalandorok és szerencsevadászok meg katonák Mexikóba, Több mint harmincnyolcezer francia katona szállt partira Veracruz mexikói kikötőben. Kolera és sárgaláz tizedelte meg soraikat. A Francia Idegenlégió egységei is megérkeztek az országba. 2000 légi-onista gyalogost hoztak át Afrikából. Nem kedvelték meg őket Mexikóban, ebben oroszlanrésze volt a „gerillavadász osztagnak”. Ezt az alakulatot maguk a mexikóiak is úgy ismerték, hogy „a Pokoli Különítmény”. Ez nem volt más, mint egy ötven lovasból álló, külön kis idegenlégió. Jórészt idegen kalandorok voltak és rablógyilkosok. Akadt köztük olyan fegyenc, akit az amerikaiak köröztek, voltak köztük egykori afrikai rabszolga-kereskedők, itáliaiak, akiket halálra ítélt a maffia. Sőt volt köztük kiskorú leány elcsábításáért elítélt egykori holland lelkész is.

A franciák mellett harcolt több mint húsz ezer mexikói konzervatív is. A gyalogos katonákat Miramon tábornok vezette közülük, a lovaságot Mejia tábornok irányította.

Erkeztek Mexikóba belga katonák is, Carlotta

császárnéval, szám szerint másfélezren. Közülük sokan gránátosok voltak. Mindössze 70 lovas kelt át közülük az Atlanti-óceánon.

A spanyol flotta szállította át az inváziós erőket, egészen pontosan 19 hajóval. Rajtuk kívül még 6344 katona is részt vett a mexikóiak elleni harcokban. Tüzérek és gránátosok alkották a derékhadat. 208 civil mérnököt és száz adminisztrátort is hoztak magukkal a spanyolok.

Az angolok hét hadihajót és hétszáz brit haditengerészt vetettek be a harcokban a mexikóiak ellen, Miksa császár és Sarolta császárnő érdekében.

1865 után, mikor az amerikai polgárháború lezárult (kékek a szürkek ellen, északiak a déliek ellen, rabszolgáság-ellenesek a rabszolgatartók ellen, unionisták a konföderációk ellen), több mint kétezer egykori déli katona ajánlotta fel szolgálatait Miksa mexikói császárnak. Ők így, és itt szerették volna megszokott, rabszolgatartó életmódjukat tovább folytatni.

Az osztrákok jelentős erőket mozgósítottak Miksa császár érdekében. 7859 katonát küldtek át az újdonsült mexikói uralkodó támogatására. Akadtak közöttük szárazföldiek és tengerészek, lovaskatonák és gyalogosok egyaránt.

Még Komei japán császár is elküldött 472 megfigyelőt Mexikóba. Nippon császárának alattvalói nem vettek részt semmiféle harci cselekményben sem. A török szultán is elküldte a maga megfigyelőit Mexikóba.

Az inváziós katonai alakulatok jelentős veszteségeket szenvedtek el a Benito Juarez mexikói köztársasági elnök hívei ellen viselt hadjáratok során. Összesen nem kevesebb mint 13000 halottat vesztettek a mexikói kaland során. (6654 francia, 4830 mexikói, 573 belga, 455 osztrák és 126 egyiptomi zuáv katona halt meg, az angolok és a spanyolok mellett). Ám nem mindegyik a harcok során pusztult el. Egy részük csak megsebesült, és a seibeibe halt bele. Mások fogságba estek, és kivégezték őket. Némelyek egyszerűen csak eltűntek Mexikó zord hegyei között, a pusztaságokban.

Am Benito Juarez mexikói hívei közül legalább ugyanannyian pusztultak el a kegyetlen harcok során. A tizenkétezer halott mellett több mint nyolcezer sebesült meg, vagy tűntek el a Köztársaság védelmezői közül.

A Magyar Önkéntes Hadtest

Magyar katonák is érkeztek Mexikóba, közülük 1047-nek ismerjük nevét és beosztását. Névsorukat Tardy Lajos történész-kutató fedezte és dolgozta fel, a bécsi Kriegsarchiv (Hadi Archivum) adatai alapján.

A toborzás során kemény feltételeknek kellett eleget tenniük. Nem lehettek fiatalabbak húsz évnél, és nem lehettek idősebbek negyven évesnél. Kivétel nélkül valamennyiük katonaviselt személy volt. Legalább 170 centiméter magasnak kellett lenniük. Testsúlyuknak meg kellett haladnia az ötven kilogrammot. Természetesen csak nőtlenek jelentkezhetek. A fegyverekkel is tudni kellett nekik bánni. A lovagolni tudók és az idegen nyelven beszélők előnyt élveztek a felvételnél. A vadászok gyalogos katonai alakulatába jelentkezők a hagyományosnál magasabb zsoldot, és különleges fegyverzetet kaptak. A huszároknak maguknak kellett gondoskodniuk saját paripáikról is. A kiegészítő csapatok tagjai főként műszakiak és egészségügyi katonák voltak, de hozzájuk tartoztak az utászok és a tábori lelkészek is. A Magyar Önkéntes Hadtest toborzottjait külön-

leges egyenruha illette meg. Mivel a mexikói és a magyar nemzeti színek azonosak, piros színű nadrágban és zöld színű, zsinóros mentében feszítettek. Az övük fehér színű volt. Csákójuk a huszároknak volt, a gyalogos vadászalakulat tagjai pörge kalapot kaptak.

A magyar kontingens lett Miksa nemzeti hadseregének legértékesebb részévé, gerincvé. Magyar uniformist viseltek, magyar volt a vezényleti nyelvük, magyar parancsszóra hallgattak. Vörös Huszárezrednek nevezték el őket. Közülük tizennyolcven Miksa császár személyi testőrei lettek. Feddhetetlen magatartás és minősítés, kipróbált hűség jellemezte őket. Követelmény volt számukra a tekintélyt parancsoló testmagasság és a marcona körszakáll. Szablyájuk volt, forgótáras pisztolyuk, valamint lovassági karabélyuk. A mexikói lasszó használatát is megtanulták. Sokan közülük jelentős mexikói városok – többek között a főváros – katonai parancsnokává váltak. Előmenetelük a szokásosnál is gyorsabb volt.

A Magyar Önkéntes Hadtest kötelékébe tartozott 159 tiszt és altiszt, 403 gyalogos vadász és 366 huszár. Mellettük még 16 ulánus lovas dzsidás katona (többnyire lengyel nemzetiségűek) és 67 gránátos (többnyire német származásúak) harcoltak a hadtest soraiban. Harminc mexikói ösvénykutató és felderítő szolgálatait vették igénybe. Saját egészségügyi ellátásban részesültek, külön orvosaik voltak. Az idegen nyelvi környezet dacára is megmaradt körükben a tiszt és az altiszt réteg teljes elkülönülése. Csak a tábori

A mexikói önkéntes csapat egyenruhája.
1. Vadásztiszt díszben, meglátogatás híveinél. 2. Vadásztiszt díszben. 3. Díszőrnagy díszben. 4. Tüzérségi díszben. 5. Díszőrnagy díszben, meglátogatás. 6. Huszártiszt díszben. 7, 8, 9. Altitest. 10, 11, 12. Közpályások. 13. Díszes hadnagy díszben. 14. Díszes köztiszt díszben. 15. Huszárdíszben.

Forrás: Vasárnapi Ujság (Hajdúsági Múzeum archívuma)

lelkészek s az orvosok kaptak nagyobb megbecsülést. A csapatok tagjainak magas zsoldot, és eredeti katonai rangjuknál eggyel magasabb rangfokozatot ígértek. Őt különböző gőzhajón érkeztek meg Mexikóba, Veracruz kikötőjébe. Az egész osztrák-magyar hadtest parancsnoka Franz Thun-Hohenstein gróf volt.

A Magyar Önkéntes Hadtest résztvevői kivétel nélkül mindannyian a saját szakállukra jelentkeztek a haderőbe. Alapvetően majdnem feltucat nagyobb csoportba lehetett besorolni őket. Közülük hetvenen rendelkeztek nemesi címmel vagy ranggal, esetleg viseltek nemesi előnevet.

Egy részük hűsége megingathatatlan volt a Habsburgok felé. Közülük jó néhányan olyan katonadinasztiai leszármazottai voltak, akik apja, nagyapja már a Napóleon elleni hadjáratokban is részt vett. Ők mintegy megörökölték a katonai szolgálatot. Nekik nagyjából mindegy volt, hogy hol és hogyan szolgálják uralkodójukat, Ferenc József osztrák császárt. Ilyen személy lehetett Du Fin Hamilcar, aki Brassóban született, 1829-ben. Ő továbbszolgáló volt, vagyis hivatásos katona.

A Magyar Önkéntes Hadtest tagjainak második nagy csoportjába azok a katonák tartozhattak, akik már Lombardiában is Miksa főherceg päl-

cája alatt harcoltak, az 1859-es francia-osztrák-piemonti háború során. Nekik semmiféle gondot sem okozhatott, hogy kövessék népszerű parancsnokukat, akár a világ végére, jelen esetben Mexikóba is. Ilyen személy lehetett az Önkéntes Hadtestben a Zenggy városából származó Ráskay Lajos, aki 1828-ban született.

A harmadik nagy csoportba azok a magyar önkéntesek tartoztak, akiknek valamilyen polgári foglalkozásuk is akadt. Ők gyaníthatóan, miután leszolgálták a katonai idejüket, megpróbálkoztak a civil életben boldogulni. Polgári mesterségeket űztek, ám nem mindegyikük találta meg ott a szerencsét. Éppen emiatt rukkoltak be, zártak be, jelentkeztek ismét a seregbe. Itt, az Önkéntes Hadseregben szerették volna boldogulni, hivatásos katonaként. A legkülönbözőbb foglalkozásokat hagyták ott: akadt köztük pék és mészáros, tímár és kovács, cipész és borbély, kereskedősegéd és asztalos egyaránt. Ilyesfajta önkéntes lehetett Turcsányi Ferenc, aki 1834-ben született Szabadkán, és a becsületes foglalkozása kőműves volt.

Az önkéntesek egy része minden bizonnyal katonaviselt szegény földműves volt, Ők arra szerződtek, hogy katonai szolgálatuk – három esztendő – után, tetszésük szerint vagy hazatérnek, vagy nagyon szép földbirtokot kapnak Mexikó dúsán termő földjén. Ez a földéhség motiválhatta a mexikói kalandra őket. Gazdálkodók és földbirtokosok, zsellérek és segéd munkások egyaránt jelentkeztek a mexikói expedícióba.

A Magyar Önkéntes Hadtest tagjainak egy része nem volt más, mint olyan kalandor, akik rendőrségi ügyeik, fennálló tartozásaik, adósságaik kiegyenlítése érdekében, vagy egyszerűen csak kalandvágyból jelentkeztek hivatásos katonának Mexikóba.

Elsődleges feladatuk a császári pár személyei védelme volt, egyfajta testőri szerepben. Ezen kívül még aktívan részt vettek a köztársaságpártiak elleni küzdelemben is. A helyismeret és a mexikói gerilla-harcmodor ismeretének hiánya megnehezítette a magyarok dolgát. Felsőháznál is több csatában vettek részt. Ötvenöt csatából mindössze kilencet vesztek el Miksa császár magyarjai. Kaszárnyaikat többnyire egykori ferences missziókban rendezték be.

Nem volt ám életbiztosítás részt venni Miksa császár mexikói kalandjában. A Magyar Önkéntes Hadtest vadászai és huszárai közül 177-en haltak hősi halált Mexikó távoli földjén. Mások dezertáltak a hadseregcsoportból. Néhányan egyszerűen eltűntek, így nem lehetett tudni, hogy önként áttáltak-e Juarez csapataihoz, a republikánusok oldalára. Néha még az is előfordult, hogy az ilyen dezertőrök önkéntesen Mexikóban találtak maguknak új hazát. Mások éppen ellenkezőleg, engedélyt kaptak rá, többnyire megrokkant voltak miatt, hogy kiszolgált katonaként letelepedhessenek. Jó néhány önkéntest egészségügyi okokból, főleg betegség miatt, kiszuperáltak, és hadihajókon visszaszállítottak Európába. Némelyik magyar önkéntes mexikói hadifogságba esett. Ilyenkor többnyire a sorsa ismeretlen maradt, hiszen a hazatérők között sem szerepelt az önkéntes. Akik a mexikóiak és a bennszülöttek kezébe kerültek, azokat az indiánok és néger, meszticek és kreolok, a mulattok és a zambók, többnyire megkínózták. Ha szerencséje volt, a fogságba esett magyarokat kiszabadították vagy éppen kicserélték mexikói hadifoglyokra. Olyan katonák is akadtak a Hadtestben, akik valamilyen fegyelmi vétséget követtek el, vagy büntetőjogi felelősségre vonást szenvedtek el. Ilyenkor a haditörvényszék dorgálása után, egyszerűen

elbocsátották őket a Hadtestből, menjenek amerre csak látnak, immár civilekként. A nyelvet és az országot nem ismerve ekkor nem sok lehetőségük volt az életben maradásra.

Egyes katonák a Magyar Önkéntes Hadtest feloszlása után is hűségesek maradtak Miksa császárhoz, és beléptek a Császári Nemzeti Hadsergbe. A mexikói kaland vége után szétszóródtak: vagy Mexikóban telepedtek le, vagy északra mentek, és az Amerikai Egyesült Államokban próbálkoztak a megélhetéssel. Bejárták a Vadnyugatot, mint aranyásók vagy bölényvadászok. Némelyek a kilátástalanságtól öngyilkosok lettek. Az elesett önkéntesek egy része nem is a konkrét harci cselekmények során vesztette életét, hanem a mexikói katonai kórházakban uralkodó áldatlan egészségügyi állapotok, és az elégtelen orvosi ellátás miatt. Olyan magyar önkéntesek is akadtak, akiket a mexikóiak fogságba esésük után nyomban föbe lőttek. Néhány önkéntes hadtestbeli katona egyszerűen éhen halt vagy szomjan veszett a sivatagokban, netán megfagyott a hegyekben, a különleges, zord időjárási viszonyok miatt.

Burián István, aki Monoron született 1830-ban, és gyalogos vadászként vett részt a Hadtest harcaiban, tapasztalt hadfi volt. Tüzéerként küzdött már az 1848-49-es szabadságharcban is. Naplójában részletesen megörökítette mexikói élményeit, benyomásait. Megragadták figyelmét az indiánok életkörülményei, furcsa étkezési szokásai. Életében először itt, Mexikóban látott bikaviadalt. Felfigyelt a hiúzokra és jaguárookra, ocelotokra és krokodilokra, kajmánokra és aligátorokra is. A legnagyobb meglepetés mégis akkor érte őt, mikor az egyik piciny mexikói faluban kiderült, hogy a kocsmáros nem más, mint egy 48-as honvéd emigráns ismerős, aki itt telepedett le az amerikai kontinensen.

A Magyar Önkéntes Hadtestben szolgálók között nemcsak olyan katonák akadtak, akik Magyarország területén lévő falvakban és városokban születtek, laktak és éltek. Bizony jócskán akadt olyan harcos is közöttük, aki a mai Felvidék területéről jelentkezett Miksa császár mellé, vadászni vagy éppen huszárnak.

Feltűnően sokan voltak olyan katonák, tiszték és altisztek is közöttük, akik a mai osztrák Várvidék (Burgenland) területén születtek. Ők lehetnek a leghűségesebbek a császári házhoz.

Az Erdélyben, illetve a történelmi Partiumban születettek létszáma szintén jócskán meghaladhatta a száz főt.

A Délvidékről, vagyis a mai szerb és szlovén meg horvát területekről származók közül is meg lehetőszen sokan jelentkeztek önkéntesnek a Hadtestbe. Néhányan a Magyar Önkéntes Hadtest soraiban, a mai Kárpátalja területét hagyták ott maguk mögött, csak hogy részt vehessenek Miksa császár mexikói kalandjában.

A Magyar Önkéntes Hadtestben egyaránt küzdöttek római és görög katolikus vallású katonák is. Náluk a hit és a vallás tisztelete is nagy szerepet játszott abban, hogy felcaptak önkéntesnek. Alig kevesebben voltak a reformátusok és evangélikusok. Részükről kisebb volt a hitbeli meggyőződés szerepe, mint motiváló tényező. Unitáriusok és görög keleti vallásúak éppen úgy előfordultak a magyar vadászok és huszárok közt, mint izraeliták.

A magyar, mint vezényleti nyelv ismerői mellett, akadtak a Hadtestben olyan katonák is, akik jól beszéltek németül. Nekik nem okozott nehézséget, megérteni a német vezényszavakat az osztrák tisztektől és altisztektől. Természetesen azoknak sem akadt gondjuk, akik szlovákul vagy éppen románul beszéltek, netán ez volt az anyanyelvük. Hiszen a Hadtest tagjai valamennyien katonáskodtak korábban már, így a vezénylet nyelvét, a néme-

tet többnyire ők is jól elsajátították. Mások ruszinul, de akár még bunyevác nyelven is beszéltek. A Délvidékről érkezett önkéntesek nyilvánvalóan jól beszéltek horvátul és szerb nyelven. Náluk ugyan kevesebben, de jelentkeztek a Magyar Önkéntes Hadtestbe olyan harcosok is, akik jól beszéltek szlovénul vagy olaszul, csehül vagy lengyelül. Nyilvánvaló okokból, az olaszul jól beszélők tanulták meg a leggyorsabban a spanyol nyelvet Mexikóban.

Elsődleges feladatuk a császári pár személyei védelme volt, egyfajta testőri szerepben.

Hajdúkerületi huszárok és vadászok a mexikói kalandban

Amikor megnéztem Tardy Lajos történész-kutató listáját, melyet Bécsben fedezett fel, jó néhány olyan magyar önkéntes nevét találtam meg, akik Debrecenből, vagy éppen a Hajdúkerület valamelyik városában születtek. Őket talán a földéhség, a mexikói földbirtok megszerzése motiválhatta legjobban. Leginkább református vallásúak voltak. Néhányan még naplót is vezettek mexikói élményeikről.

Hajdúnánási születésű volt Csonka Antal. A fiatalember lovas huszárként szolgált a Magyar Önkéntes Hadtestben.

Hajdúszoboszló volt Dants Pál szülővárosa, aki 1830-ban jött a világra. Ő gyalogos vadászként katonáskodott Mexikóban.

Szintén Hajdúszoboszlón született Fehér István, aki a végsőkig kitartott Miksa császár mellett Mexikóban, még a császárhű Nemzeti Hadsergbe is belépett.

Ugyancsak szoboszlói volt Turi Albert, aki 1833-ban született, és a békés jogászi pályát hagyta abba, amiatt, hogy Mexikóban harcolhasson huszárként Miksa császárért.

Hajdúhadházi származott Kiss Mihály, aki 1830-ban született, és az udvari vadászalulakulatban harcolt gyalogosként Mexikó távoli földjén.

Különleges helyet foglalnak el a névsorban a Hajdúböszörményben született Molnár-testvérek. Mindkét fivér gyalogos vadászként szolgált Miksa császárt. Az idősebbik, Molnár Imre, 1830-ban született. Ő hazakerült a messzi távolból Böszörménybe. Öccse, az alig egy esztendővel később született Molnár Péter volt, aki a békés szabó mesterségét hagyta ott, mikor a Hadtest legénységét toborozták. Ő azonban nem volt olyan szerencsés katona, mint bátyja. Mindössze két esztendőig önkénteskedhetett. Nem úszta meg élve a mexikói kalandot, mivel 1865. október 20-án, egy ártatlan felderítési akció során, lelőtték a mexikóiak. A gyalogos vadász belehalt sebesülésébe.

Nem találtam adatot arra nézve a Tardy Lajos által Bécsben megtalált katonai névsorban, hogy a Magyar Önkéntes Hadtestben harcolt volna olyan hajdúszármazék, aki Tégláson vagy Hajdúdorogon született volna.

Egy császárság tragikus vége

Abraham Lincoln amerikai elnök, már a polgárháború idején erőteljesen felhívta III. Napóleon francia császár figyelmét a Monroe-elvre („Amerika az amerikaiaké.”). Ennek szellemében, mikor a déliek vereséget szenvedtek, az újraegyesült Államokból nemcsak diplomáciai támogatás érkezett, Benito Juarez köztársasági elnök csapatainak, de fegyverek és lőszerutánpótlás is. Az amerikaiak nem szerettek volna újabb európai gyarmatot saját határaikon. Amikor a franciák megtudták, hogy a polgárháborúban győztes USA akár fegyveresen is kész beavatkozni az elhúzódó konfliktusba, meg-

ijedtek. Miután már belátták, hogy nincs remény a gyors és teljes győzelemre, megfutamodtak.

1866. október 1-jén a franciák megkezdték az idegenlégió és a zuávok, sőt a teljes haderejük kivonását. Ekkorra már az osztrák csapatok és a belgák is hazaindultak. A spanyolok és az angolok már 1862-ben otthagyták Mexikót. A Magyar Önkéntes Hadtest tagjainak nagy része szintén követte őket,

A hadtest kisebb, halálra szánt része a végsőkig kitartott Miksa oldalán. A szinte mindenki által cserben hagyott uralkodó 1150 gyalogosával és 550 lovasával, 8 ágyúval és 93 tüzérelvel elhatározta, hogy a végsőkig ellenáll Juarez csapatainak. A visszavonulás során összesen kilencezer főnyi hadat sikerült gyűjtenie. Juarez harmincezres hadserege körülfogta Querétaro városát, ahol a császáriak meghúzódtak. A város végül hetven napos ostrom után esett el, 1867. május 15-én. A császárt elfogták. Miksát a győztesek hadbírószám elé állították, és halálra ítélték a szerencsétlen uralkodót. Hiába tiltakozott a kivégzés ellen többek között Garibaldi tábornok és Victor Hugo is, Az ítéletet 1867. július 19-én hajtották végre. A hozzá a végsőkig hűséges katonákat háromtól öt esztendőig tartó szabadságvesztésre, börtönbüntetésre ítélték Juarezék. Miután szabadultak, mindenki mehetett arra, amerre csak akart. A császár holttestét bebalzsamozták, majd a Novara hadifregattára hurcolták, az vitte vissza Európába. 1868. január 18-án temették el Bécsben, a kapucinusoknál, a Habsburgok családi kriptájába.

Miksa császár temetésén, az osztrák fővárosban, kedvenc dalát, a La Palomát játszotta el a tiszteletére a katonazenekar. Akkortól kezdve, fél évszázadon keresztül, egészen 1918-ig, a Monarchia összeomlásáig, tilos volt ezt a nótát eljátszani az Osztrák-Magyar Haditengerészet hadihajóin, gőzösein.

Mind a mai napig is megülik a mexikóiak a Cinco del Mayo (Május 5-e) ünnepét, melyen Juarez franciák feletti győzelmét ünneplik. Mexikó azonban még sokáig nyögte Miksa mexikói kalandjának következményeit. A leszerelt katonák közül sokan banditaként találtak maguknak újabb elfoglaltságot. Mindenféle utazást veszélyeztettek. Megtámadtak kisvárosokat és nagybirtokokat egyaránt. Éhezők, koldusok, útonállóknak lepték el az országutat.

1872-ben Benito Juarez szívrohamban meghalt. Utóda Lerdo de Tejada köztársasági elnöksége ellen Porfirio Diaz tábornok fellázadt. A polgárháború során legyőzte ellenfelét. Kemény katonai diktatúrája és korrupt rendszere több mint negyedszázadig állt fenn (1876-1910). Uralma egy egész korszakot kijelöl (Porfiriato). Csak 1910-ben tudták elkergetni őt Pancho Villa és Emiliano Zapata felkelői és gerillái,

Miksa császár felesége, Sarolta vagy Carlotta, hatvan esztendővel élte túl férjét. Miután minden erőfeszítése hiábavalónak bizonyult Miksa megmentésére, Sarolta huszonöt évesen megőrült. Visszaköltözött Belgiumba, és 1937-ben bekövetkezett haláláig ugyanabban az udvarházban, egy zárt elmeegógyintézetben lakott.

A Magyar Önkéntes Hadtest alakulataiban résztvevő katonák nem idealista szabadságharcosok voltak, de II. Endre királyunk szentföldi hadjárata óta (1217), ők alkották a legtávolabbi eljutó hódító magyar hadsereget. Ez a hosszú küzdelem nem valami nemes indítékért folyt a Föld tőlünk oly távoli szegletén, de honfitársaink, köztük hajdúkerületi őseink, itt is megcsillantottak valamit az igazi katonai erényekből (helytállás és hűség, becsület és bajtársiasság).